

Tomas Johansson i Kommunförbundets nyhetsbrev: Skärp resultatkontrollen av skolorna

1990-talet innebar stora och nödvändiga förändringar för svensk skola. Skolreformerna under årtiondet hade också en tydlig riktning mot ökad decentralisering och vidgat professionellt ansvar. I och med att skolans stora regelverk bantades fick vi en till stora delar målstyrd skola. 1996 följdes utvecklingen av ett nytt läraravtal, som gav ett större lokalt ansvar för lönesättning och tidsanvändning.

Kanske var den allra viktigaste och mest långsiktiga förändringen den s. k. friskolereformen, som snabbt kom att öka konkurrensen mellan alla skolor. I och med den ökande konkurrensen har också kvaliteten stärkts i landets samtliga skolor, både i friskolorna och i de offentliga.

Efter en så kraftfull utbildningspolitisk strategiomsvängning som den på 1990-talet, är det inte konstigt att en del strävanden och försök i kommunerna lyckats mindre bra. För att stödja en fortsatt positiv skolutveckling, för att hjälpa kommunerna och för att undvika misstag är det nödvändigt att en decentraliserad och målstyrd skola följs upp av en stark statlig resultatkontroll. Dålig verksamhet kan och får aldrig accepteras i någon skola, vare sig i kommunal eller annan regi.

Många väntade att de två förslagen till ny skollag respektive ny gymnasieskola skulle ta nya steg på denna utstakade väg. Vi väntade oss uppslutning kring en skola där målen är det viktigaste, och där resultatkontroll och måluppfyllelse därför skärps.

Tyvärr måste vi konstatera att förslagen inte innebär några större steg framåt. Tvärtom kvarstår en hel del problem att lösa. Inom några områden förstärks till och med problembilden. Låt mig precisera några större problem som synliggörs i och med förslagen till ny skollag och ny gymnasieskola.

Det sägs visserligen att vi har en målstyrd skola. Tyvärr stämmer inte detta fullt ut. Nuvarande lagstiftning innehåller för mycket av regel- och tidsstyrning. Också de nya förslagen till skollag innehåller tydliga regleringar för verksamheten och hur den skall bedrivas. Men i dag behövs snarare en skollag som tar fasta på att reglera målen för skolan. På så sätt skulle staten fullt ut stödja framväxten av ett modernt och decentraliserat utbildningssamhälle. Skolans huvudmän och dess personal bör genom skollagen tydligt få veta vilka förväntningar statsmakten har när det gäller vilka kunskaper och färdigheter som eleverna ska uppnå. Hur dessa kunskaper och färdigheter skall bibringas eleverna är däremot fullt ut ett ansvar för den enskilda skolan. Därefter är det i nästa steg statens ansvar att granska enskilda skolors verksamhet genom en stark nationell kontroll av resultat och måluppfyllelse.

Min förhoppning är att kvarstående regleringar kan tas bort innan en ny skollag slutligen formuleras av regeringen. Särskilt viktigt är det att ta bort den statliga reglering som anger vilka som får anställas som lärare. Anställningen av lärare ska självfallet fullt ut vara ett ansvar för enskilda skoledningar. Det är skolledare och lärarkollegor som bäst kan fatta beslut om en skolas behov och en lärares kompetens och kvaliteter. Om

staten vill ha en kvalitetsgaranti kan en statlig certifiering utarbetas, där kompetens och inte formell utbildning värderas.

Tidigare skollag gav friskolor ett stort friutrymme, vilket blev en viktig faktor för expansionen av friskolor. Jag välkomnar att förslaget till ny skollag nu likställer svenska skolor och innebär samma regler för alla skolor oavsett huvudman. Men tyvärr väljs fel väg när förslaget är att nuvarande friskolor ska få ökad reglering. Den omvända vägen hade varit att föredra. Ge alla skolor den frihet friskolorna haft.

Varje enskild skola utsätts i dag för ett besvärande styrsystem i och med det etablerade dubbelkommandot: Medan staten reglerar skolans mål och skolans lagstiftning, med hjälp av rektor som fått ett tydligt ansvar, är det kommunerna som finansierar skolan. Problematiken löses inte med de nya lagförslagen -- den förstärks.

Det finns två vägar att gå för att hitta en lösning. Lagstiftningen kan riktas till kommunerna, som redan har finansieringsansvaret, alternativt måste systemet för skolans finansiering ändras.

Tidsstyrningen av lärarnas arbete kvarstår tyvärr i föreliggande lagförslag. Trots att läraravtalet från 1996 strök tvänget om ett visst antal undervisningstimmar lever gamla strukturer kvar i och med att antalet undervisningstimmar betraktas som ett mått på kvalitet. Detta är inte hållbart. En lagstiftning för framtiden bör frigöra lärarna och deras arbetsinsats. Låt målen styra och stryk föräldrade tidsregleringar.

Under 1990-talet anpassades skolan mer till individen. Inte minst på gymnasienivå kan eleven nu profilera sin utbildning eftersom enskilda skolor har stor frihet att anpassa kurser utifrån lokala och individuella perspektiv. Förslaget till ny gymnasieskola innebär ett stort steg tillbaka eftersom det präglas av likformighet och ökad centralstyrning. Detta kan inte gagna vare sig skolutveckling eller tanken att skolan är för alla.

Tanken att stärka rättighetslagstiftningen och elevernas rätt i en ny skollag är i grunden bra. Men på en punkt är förslaget mindre genomtänkt. Det gäller möjligheten att överklaga betyg. Överklagandet är tänkt att kunna ske genom att annan lärare än betygssättaren går igenom underlaget för betygssättningen. En sådan förändring kommer att frammana en mer traditionell pedagogik och betygsbedömningar via skriftliga prov och uppgifter kommer att öka. Är det en sådan skola vi önskar?

Ett bättre sätt att stärka elevsäkerheten hade varit att koppla en ny gymnasieexamen till extern examination. Låt oss ta lärdom av t.ex. våra nordiska grannländer, där elever bedöms i examen av andra än den undervisande läraren.

Tomas Johansson
ordförande i Friskolornas Riksförbund
maj 2003